

การมัธยมศึกษา

ความหมาย

การมัธยมศึกษา (Secondary Education) เป็นการศึกษาหลังระดับประถมศึกษา และก่อนระดับอุดมศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งวิชาการ และวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัย ความต้องการ ความสนใจและความถนัด การศึกษาระดับนี้แบ่งออกเป็น ๒ ตอน คือ มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย

มัธยมศึกษาตอนต้น ในระบบการศึกษาของประเทศไทย รับนักเรียนที่จบจากชั้นประถมปีที่ ๖ เข้าเรียนเป็นเวลา ๓ ปี คือมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ มัธยมศึกษาตอนปลาย รับนักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เข้าเรียนอีก ๓ ปี คือ มัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ ซึ่งเป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๒๐ ที่จัดระบบการศึกษาเป็น ๖-๓-๓ คือ ประถมศึกษา ๖ ปี มัธยมศึกษาตอนต้น ๓ ปีและมัธยมศึกษาตอนปลาย ๓ ปี

การมัธยมศึกษา ในระบบการศึกษาของประเทศไทย ไม่ใช่การศึกษาภาคบังคับ รัฐมีหน้าที่จัดให้ประชาชนได้ศึกษาเล่าเรียน ตามความสมัครใจอย่างเท่าเทียมกัน โดยผู้เข้ารับการศึกษาดังกล่าวต้องร่วมออกค่าใช้จ่าย คือ ต้องเสียเงินบำรุงการศึกษา หรือค่าเล่าเรียน และรัฐยังเปิดโอกาสให้เอกชนเข้าร่วมจัดการ โดยมีเงื่อนไขว่าต้องอยู่ในความควบคุมของรัฐ และไม่มุ่งแสวงหากำไร โรงเรียนมัธยมศึกษา จึงมี ๒ ประเภท คือโรงเรียนรัฐบาล สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และโรงเรียนเอกชน หรือโรงเรียนราษฎร์ ซึ่งเอกชนจัดตั้งขึ้นภายใต้การควบคุมของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ และยังมีโรงเรียนสาธิต ซึ่งมีทั้งของวิทยาลัยครู สังกัดกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ และโรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัย สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ ที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาอีก ได้แก่ กรมอาชีวศึกษา รับผิดชอบโรงเรียน และวิทยาลัยซึ่งเปิดสอนในระดับมัธยมศึกษา รวมทั้งวิทยาลัย เทคโนโลยีและอาชีวศึกษา

ที่ดูแลวิทยาลัยที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาด้วย

ความเป็นมาของการมัธยมศึกษาในประเทศไทย

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนหลวงขึ้นในพระบรมมหาราชวัง เมื่อ พ.ศ.๒๔๑๔ นับเป็นโรงเรียนแห่งแรก โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้ความรู้ด้านภาษาไทย วิชาเลข และขนบธรรมเนียมราชการ เป็นการเตรียมบุคคลเข้ารับราชการ และใน พ.ศ.๒๔๓๐ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกรมศึกษาธิการขึ้น ทำหน้าที่จัดการศึกษา โดยออกโครงการศึกษาที่มีแบบแผน และได้เริ่มแบ่งลำดับชั้นเป็นประถม มัธยม อุดมศึกษา ใน พ.ศ.๒๔๔๑ หลังจากนั้นก็มีการปรับปรุงโครงการศึกษาเรื่อยมาจน พ.ศ.๒๔๗๕ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย จึงประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๔๗๕ ได้แบ่งมัธยมออกเป็น ๒ ตอน คือ มัธยมต้น และมัธยมปลาย ใช้เวลาเรียนตอนละ ๔ ปี มัธยมปลายแบ่งเป็น มัธยมปลายสามัญ ได้แก่ แผนกอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มัธยมปลายวิสามัญ ได้แก่ แผนกกลีกรรม พาณิชยกรรม เป็นต้น

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๔๗๙ แบ่งการศึกษาออกเป็น ๒ ประเภท คือ สามัญศึกษา และ อาชีวศึกษา มัธยมศึกษาใช้เวลาเรียน ๖ ปี คือ มัธยมต้น ๓ ปี มัธยมปลาย ๓ ปี และมีระดับเตรียมอุดมศึกษาอีก ๒ ปี

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๔๙๔ แบ่งมัธยมศึกษาออกเป็น ๓ สาย คือ มัธยมสามัญศึกษา ศึกษาวิชาสามัญ ต่อจากประถมอีก ๓ ปี มัธยมวิสามัญศึกษา เป็นพื้นฐานในการเรียนต่อเตรียมอุดมศึกษา แบ่งเป็น ตอนต้น ๓ ปี ตอนปลาย ๓ ปีและมัธยมอาชีวศึกษา ตอนต้น ๓ ปี ตอนปลาย ๓ ปี

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๐๓ ได้กำหนดให้

มัธยมตอนต้น ๓ ปี เดิมเปลี่ยนเป็นประถมตอนปลาย ฉะนั้น มัธยมตอนต้นใหม่จึงมี ๓ ปี และเปลี่ยนเตรียมอุดม ๒ ปี เดิมมาเป็นมัธยมตอนปลาย การมัธยมศึกษา แบ่งเป็น ๒ สาย คือ สายสามัญและสายอาชีพ และมีโครงการโรงเรียนมัธยมแบบประสม ซึ่งหลักสูตรจัดไว้กว้าง เพื่อให้นักเรียนเลือกได้ตามความสามารถและสนใจ

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๒๐ คือแผนการศึกษาแห่งชาติที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน แบ่งการมัธยมศึกษาออกเป็น ๒ ตอน คือ มัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ใช้เวลาเรียนตอนละ ๓ ปี หลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบันคือ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ.๒๕๒๑ และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.๒๕๒๔ ซึ่งหลักสูตรมัธยมศึกษาทั้งสองระดับนี้มีได้แบ่งเป็นสายสามัญ หรือสายอาชีพ เช่นเดิม แต่จัดเป็นหลักสูตรแบบกว้าง โดยมีวิชาบังคับให้นักเรียนทุกคนต้องเรียนจำนวนหนึ่ง และวิชาเลือกตามโปรแกรมการเรียน และวิชาเลือกเสรี การเรียนใช้ระบบหน่วยการเรียน ปีการศึกษาหนึ่งมี ๒ ภาคเรียน อาจมีภาคฤดูร้อน การประเมินผลใช้เกณฑ์ผ่านตามระบบตัวเลข ๔.๓, ๒.๑

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นหลักสูตรที่ให้การ-ศึกษาพื้นฐานเพื่อการศึกษาต่อ หรือการประกอบอาชีพที่สนองความต้องการของท้องถิ่น และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้จากแหล่งวิทยาการ และสถานประกอบการต่างๆ ได้ จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นมีดังนี้

๑. เพื่อให้ผู้เรียนค้นพบ และพัฒนาความสามารถ ความถนัดและความสนใจของตนเอง
๒. เพื่อให้มีนิสัยใฝ่หาความรู้ ทักษะ รู้จักคิดและวิเคราะห์อย่างมีระเบียบวิชาการ และมีความคิดริเริ่ม-สร้างสรรค์
๓. เพื่อให้มีทัศนคติที่ดีต่อ समाชีพทุกชนิด มีระเบียบวินัยในการทำงานทั้งในส่วนตัว และ หมู่คณะ มานะ พากเพียร อดทน ประหยัด และใช้เวลาให้เป็นประโยชน์

๔. เพื่อให้มีความซื่อสัตย์ มีวินัยในตนเอง เคารพ ต่อกฎหมาย และกติกากองสังคม รับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ตลอดจนส่งเสริมสร้างความเสมอภาค และความเป็นธรรมในสังคม

๕. เพื่อให้รู้จักสิทธิและหน้าที่ รู้จักทำงานเป็นหมู่คณะ มีความสามัคคี และเสียสละเพื่อส่วนรวม รู้จักแก้ปัญหาด้วยสันติวิธีอย่างมีหลักการ และเหตุผล

๖. เพื่อให้มีความรู้ และทักษะที่เป็นพื้นฐานเพียงพอ แก่การนำไปปรับปรุงการดำรงชีวิต ทั้งส่วนตนและครอบครัว รวมทั้งการฝึกงานและการศึกษาเพิ่มเติม

๗. เพื่อให้มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกาย และ จิตใจ และให้รู้จักส่งเสริมการสาธารณสุขของชุมชน

๘. เพื่อให้รัก และผูกพันกับท้องถิ่นของตน ให้รู้จักบำรุงรักษาสภาพแวดล้อม เพื่อสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ท้องถิ่นตลอดจนส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย

๙. เพื่อปลูกฝังให้มีความภูมิใจในความเป็นไทย มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้มีความรู้ และเลื่อมใสในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ร่วมกันธำรงรักษาความปลอดภัยและความมั่นคงของประเทศชาติ

๑๐. เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีของมนุษยชาติในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

โครงสร้างของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น มีวิชาบังคับอันได้แก่ ภาษา คือ ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ วิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์, สังคมศึกษา, พัฒนาบุคลิกภาพ คือ พลานามัย และศิลปศึกษา และการงานอาชีพ ซึ่งผู้เรียนจะต้องเรียนวิชาบังคับทั้งหมด ๗๕ หน่วยการเรียน และเรียนวิชาเลือกอย่างน้อย ๒๔ หน่วยการเรียน โรงเรียนต้องจัดให้มีกิจกรรมในเวลาเรียน ๑ คาบต่อสัปดาห์ เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ และอุปนิสัยของนักเรียน

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นหลักสูตรต่อจากหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น เน้นการเลือกกลุ่มวิชาตามความถนัด ความสามารถและความสนใจ เพื่อศึกษา

ต่อหรือยึดเป็นอาชีพต่อไป จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
มัธยมศึกษาตอนปลายมีดังนี้

๑. เพื่อให้รู้จักดำรงชีวิตบนพื้นฐานแห่งคุณธรรม
ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความซื่อสัตย์ สุจริตและยุติธรรม
มีระเบียบวินัย มีน้ำใจเป็นนักกีฬา มีสุขภาพสมบูรณ์
ทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง
ครอบครัว ท้องถิ่น และประเทศชาติ

๒. เพื่อให้รู้จักวิธีการเรียนรู้ คิดเป็น ทำเป็น รู้จัก
แก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีนิสัยใฝ่หาความรู้
และทักษะอยู่เสมอ รักการทำงาน สามารถทำงานเป็น
หมู่คณะ มีความขยันหมั่นเพียร อดทนและรู้จักประหยัด

๓. เพื่อให้มีความรู้ ทักษะในวิชาอาชีพเพียงพอ
แก่การดำรงชีวิต มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ รู้ช่องทางใน
การประกอบสัมมาชีพที่เหมาะสมกับตน เพื่อสร้างสรรค์
ความเจริญต่อท้องถิ่น และประเทศชาติ

๔. เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นคุณค่า
ในวิทยาการ ศิลปะ วัฒนธรรม ธรรมชาติ รู้จักใช้และ
อนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

๕. เพื่อให้รู้จักเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น รู้จัก
หน้าที่ของตนเองและผู้อื่น รู้จักใช้สิทธิเสรีภาพของตน
ในทางสร้างสรรค์บนรากฐานแห่งกฎหมาย จริยธรรมและ
ศาสนา

๖. เพื่อให้มีความตระหนักในการเป็นคนไทยร่วม
กัน เสียสละเพื่อส่วนรวม มีความรักชาติ ศาสนา และ
พระมหากษัตริย์

๗. เพื่อให้เข้าใจพื้นฐาน และปัญหาการเมือง
เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และของโลกปัจจุบัน
มีความสำนึกในการเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ รู้จัก
แก้ปัญหา และข้อขัดแย้งด้วยวิธีการแห่งปัญญา และ
สันติวิธี

โครงสร้างของหลักสูตร มีวิชาบังคับประกอบด้วย
ด้วย วิชาสามัญ ซึ่งได้แก่ ภาษาไทย สังคมศึกษา พลานามัย
วิทยาศาสตร์ และวิชาพื้นฐานอาชีพ โดยเลือก
จากสาขาต่างๆ คือ ช่างอุตสาหกรรม เกษตรกรรม
คหกรรม พาณิชยกรรม ศิลปหัตถกรรม และศิลปกรรม

นอกจากนี้ยังมีวิชาเลือก ซึ่งเลือกตามแผนการเรียน จาก
กลุ่มวิชาต่างๆ คือ ภาษาไทย สังคมศึกษา พลานามัย
วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ ศิลปกรรม
ช่างอุตสาหกรรม เกษตรกรรม คหกรรม พาณิชยกรรม
ศิลปหัตถกรรม และวิชาเลือกเสรี ซึ่งนักเรียนอาจเลือก
เพิ่มเติมเพื่อเสริมวิชาเลือกตามแผนการเรียน หรือเพื่อ
สนองความสนใจพิเศษ

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) พุทธศักราช ๒๕๒๔

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ เป็นหลักสูตรที่จัดขึ้น
เพื่อฝึกอบรมเยาวชนคนไทยที่สำเร็จมัธยมศึกษาตอนต้น หรือ
เทียบเท่า ให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติและวัฒนธรรม อันเป็น
แนวทางที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพโดยตรง การเรียน
หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพทุกประเภท และสาขาวิชา
ต้องเรียนให้ได้รายวิชาต่าง ๆ ตามแต่ละแผนการเรียนที่
กำหนดไว้ทุกประการ ซึ่งจะมิวิชาสามัญ วิชาสัมพันธ์ วิชา
เลือกเสรี และมีวิชาชีพ ทั้งเป็นแกนบังคับและเลือกตาม
ความสนใจ ซึ่งหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพนี้จะมีสาระ
สำคัญ และรายวิชาสอดคล้องกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอน
ปลาย ในวิชาบังคับ และผู้เรียนสามารถโอนผลการเรียน
ในช่วงที่เป็นวิชาบังคับ และวิชาเลือกระหว่างหลักสูตรทั้งสอง
ได้ ประเภทของวิชาชีพได้แก่ เกษตรกรรม คหกรรม
พาณิชยกรรม ศิลปหัตถกรรมและช่างอุตสาหกรรม
การแนะแนวในโรงเรียน

อนึ่ง หลักสูตรทั้งมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษา
ตอนปลายเป็นหลักสูตรแบบเปิดกว้างมีสายเดียว แต่มีหลาย
โปรแกรมการเรียน ฉะนั้นการแนะแนวจึงจำเป็นมาก และ
เนื่องจากนักเรียนมัธยมศึกษาเป็นเด็กที่มีอายุเข้าในวัยรุ่น
คือ ประมาณ ๑๑-๑๔ ปี โรงเรียนจะต้องจัดให้มีการบริการ
แนะแนวส่วนตัว แนะนำการเรียนและการศึกษาต่อ
เพื่อช่วยแก้ปัญหาให้นักเรียนสามารถเล่าเรียนได้อย่างมี
ประสิทธิภาพ

การบริหารโรงเรียน

ในการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา มีผู้อำนวยการ
หรืออาจารย์ใหญ่ หรือครูใหญ่เป็นผู้บริหารสูงสุดในโรงเรียน
มีผู้ช่วยเป็นผู้บริหารระดับรอง ผู้ช่วยผู้อำนวยการหรือผู้ช่วย
อาจารย์ใหญ่ อาจมีได้หลายคนตามขนาดของโรงเรียน

คือ ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ ผู้ช่วยฝ่ายธุรการ และผู้ช่วยฝ่ายปกครอง ถ้าเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ อาจมีผู้ช่วยเพิ่มขึ้น เช่น ผู้ช่วยฝ่ายอาคารสถานที่ ผู้ช่วยฝ่ายกิจกรรมนักเรียน เป็นต้น ทั้งนี้แล้วแต่ความเหมาะสมของแต่ละโรงเรียน ผู้บริหารระดับรองลงมาได้แก่ หัวหน้าหมวด

วิชา หัวหน้าสายจนถึงครู ซึ่งมีทั้งครูที่ทำการสอนและครูบริการหรือครูส่งเสริมการสอน อันได้แก่ ครูแนะแนว ครูโสตทัศนศึกษา ครูธุรการ การเงิน ครูพยาบาล บรรณารักษ์ นายทะเบียน และนักวัดผล เป็นต้น

พัชรประภา อุดลวิทย์

บรรณานุกรม

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สำนักงาน แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๒๐ กรุงเทพมหานคร ศรีเมือง-
การพิมพ์ ๒๕๒๐

_____ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ.๒๕๒๕-๒๕๒๙) กรุงเทพฯ พัฒนาศึกษา ๒๕๒๕
ศึกษาริการ,กระทรวง ประวัติกระทรวงศึกษาริการ ๒๕๓๔-๒๕๓๗ พระนคร โรงพิมพ์คุรุสภา ๒๕๓๗

_____ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์คุรุสภา ๒๕๒๐

_____ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ กรุงเทพมหานคร อมรินทร์การพิมพ์ ๒๕๒๓

Trump, J. Lloyd, and Delmas F. Miller. Secondary School Curriculum Improvement.
3rd. ed. Boston, Allyn and Bacon, Inc., 1979.